

Magdalena Głębocka

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

WPŁYW POLITYKI RACHUNKOWOŚCI W OBSZARZE AKTYWÓW OBROTOWYCH NA TREŚĆ INFORMACYJNĄ SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH – WYBRANE PROBLEMY

Wprowadzenie

Rachunkowość stanowi system informacji ekonomicznej i bardzo często określana jest mianem języka biznesu. Tak jak każdy język posługuje się ona pewnymi pojęciami i zasadami. Prawidłowe komunikowanie się jednostki z jej otoczeniem uwarunkowane jest znajomością tego specyficznego języka oraz jego poprawnym zastosowaniem. Z punktu widzenia zakresu informacji przekazywanych otoczeniu ekonomicznemu jednostki istotną rolę odgrywa zestandaryzowane sprawozdanie finansowe. Użyteczność decyzyjna tego raportu wynika z jednej strony z rzetelności i jasności prezentowanych w nim informacji, z drugiej – z umiejętności interpretacji zawartych w nim danych. Prawo o rachunkowości pozostawia w gestii kierownika jednostki wybór rozwiązań szczegółowych spośród dopuszczalnych uniwersalnych zasad lub wypracowanie indywidualnego rozwiązania kwestii nieuregulowanej przepisami prawa. Przyjęte zasady rachunkowości wywierają wpływ na treść sprawozdań finansowych, ocenę osiągnięć jednostki, efektywność podejmowanych decyzji i zarządzania firmą. Celem artykułu jest przedstawienie zakresu oddziaływania zasad rachunkowości w obszarze aktywów obrotowych na zawartość informacyjną sprawozdań finansowych. Należy stwierdzić, że obraz sytuacji majątkowo-finansowej, w tym poziom kapitału obrotowego oraz wynik finansowy jednostki prezentowane w sprawozdaniu finansowym stanowią wypadkową skutków oddziaływania poszczególnych zasad rachunkowości. W opracowaniu przeprowadzono analizę regulacji krajowego i międzynarodowego prawa bilansowego w zakresie zasad tworzenia polityki rachunkowości w obszarze aktywów obrotowych oraz literatury przedmiotu.

1. Pojęcie i istota polityki rachunkowości oraz podstawy prawne jej tworzenia

Polityka rachunkowości znajduje swoje normatywne umocowanie w krajowym i międzynarodowym prawie o rachunkowości. Nadrzędnym aktem prawnym regulującym wiele zagadnień związanych z rachunkowością analizowaną zarówno w aspekcie praktycznym, jak teoretycznym, jest Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości¹. Przepisy zawarte w ustawie, określając m.in. zakres rachunkowości jednostek, definiują pojęcie polityki rachunkowości. Równocześnie ustawa wskazuje grupę jednostek zobligowanych do stosowania norm prawnych z zakresu krajowego prawa o rachunkowości i ustala następującą hierarchię aktów prawnych:

- przepisy ustawy,
- akty wykonawcze do ustawy w postaci rozporządzeń,
- Krajowe Standardy Rachunkowości,
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej i Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSSF/MSR).

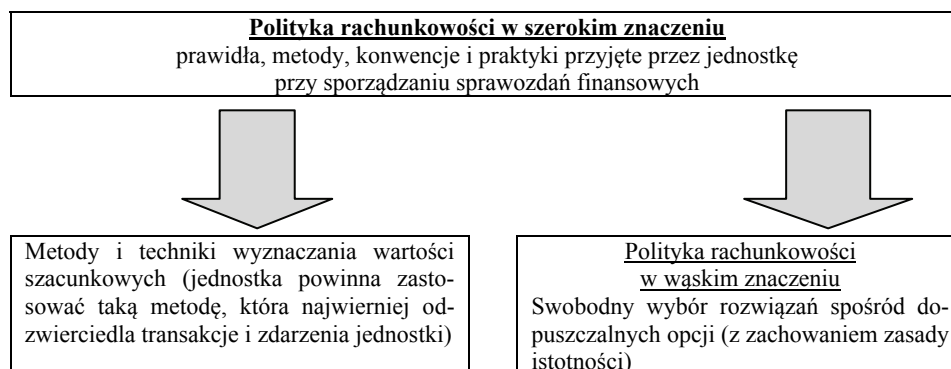
Pojęcie polityki rachunkowości znajduje prawne umocowanie zarówno na gruncie krajowego, jak i międzynarodowego prawa o rachunkowości i może być rozpatrywane wieloaspektowo. Zdaniem E. Śnieżek polityka rachunkowości to „(...) przyjęte i konsekwentnie stosowane przez jednostki gospodarcze specyficzne zasady i rozwiązania w zakresie wyceny i sporządzania sprawozdań finansowych dobrane tak, aby zapewnić odpowiednią jakość informacji finansowych przeznaczonych dla szerokiego kręgu odbiorców”². P. Kabalski zwraca uwagę na zakres pojęcia polityki rachunkowości. Jego zdaniem termin ten należy rozpatrywać w szerokim i wąskim ujęciu³ (por. rys. 1). W szerokim znaczeniu tego terminu polityka rachunkowości „(...) oznacza wszelkie sposoby postępowania przyjęte przez podmiot przy sporządzaniu sprawozdań finansowych i zapewniające, że informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych będą przydatne i wiarygodne”⁴. W takim podejściu polityka rachunkowości obejmuje m.in. kwestie techniczne, proceduralne prowadzenia rachunkowości. W wąskim ujęciu termin polityka rachunkowości odnosi się do pozostawionych jednostce praw wyboru.

¹ Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2013 r., poz. 330, zwana dalej w tekście ustawą.

² E. Śnieżek, *Wprowadzenie do rachunkowości*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004, s. 143. Zdaniem A. Helina „polityka rachunkowości oznacza całą sferę normalizacji rachunkowości poprzez różnego rodzaju przepisy prawne, standardy środowiskowe, dyrektywy metodologiczne lub wytyczne kierownictwa w celu określenia bardziej ogólnych i szczegółowych zasad funkcjonowania rachunkowości”. A. Helin, *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 86.

³ Por. P. Kabalski, *Polityka rachunkowości w spółce stosującej MSSF*, SKwP, Warszawa 2009, s. 21.

⁴ *Ibid.*, s. 21.

Rys. 1. Znaczenie terminu „polityka rachunkowości” w świetle wymogów MSSF/MSR

Źródło: P. Kabalski, *Polityka rachunkowości w spółce stosującej MSSF*, SKwP, Warszawa 2009, s. 22.

Polityka rachunkowości analizowana może być w skali makro- i mikroekonomicznej. W skali mikroekonomicznej oznacza ona pewien plan działania przedsiębiorstwa w obszarze rachunkowości, natomiast zgodnie z podejściem makroekonomicznym jest to pewien sposób komunikowania się z otoczeniem poprzez wskazanie szczegółowych zasad prezentacji informacji sprawozdawczej⁵.

W ujęciu przepisów prawa polityka rachunkowości rozpatrywana jest z punktu widzenia jednostki i oznacza (art. 3, ust. 1, pkt 11 ustawy) zestaw wybranych i stosowanych przez jednostkę rozwiązań dopuszczonych ustawą, w tym także określonych w MSSF/MSR, zapewniających wymaganą jakość sprawozdań finansowych. Problem zachowania wymaganych standardów jakościowych informacji sprawozdawczej ma kluczowe znaczenie. Regulacje krajowego prawa o rachunkowości nie określają cech jakościowych sprawozdań finansowych w sposób bezpośredni, pośrednio atrybuty te wynikają z art. 4, ust. 1 ustawy, zgodnie z którym jednostki obowiązane są stosować przyjętą politykę rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy. Przebieg zdarzeń gospodarczych należy odwzorować w księgach rachunkowych i wykazać w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną (art. 4, ust. 2 ustawy).

Od strony formalnej właściwa jakość informacji sprawozdawczej jest konsekwencją stosowania nadrzędnych zasad rachunkowości. W definicji pojęcia „polityka rachunkowości” ustawodawca położył nacisk na rzetelność i jasność prezentacji wizerunku firmy w sprawozdaniu finansowym. Dobór właściwych

⁵ Por. J. Kalita, H. Żukowska, *Polityka rachunkowości – uniwersalizm a specyfika w różnych podmiotach rachunkowości*, w: *Polityka rachunkowości w teorii i w praktyce*, red. M. Wrona, W. Janik, KUL, Lublin 2012, s. 44.

środków realizacji polityki rachunkowości powinien tym samym uwzględniać specyfikę danej jednostki i służyć nakreśleniu najbardziej wiernego obrazu jednostki. Ponieważ „(...) nadrzędnym kryterium doboru zasad w procesie tworzenia polityki rachunkowości na poziomie mikroekonomicznym musi być rzetelna i jasna prezentacja sytuacji majątkowo-finansowej i wyniku finansowego jednostki (...)”⁶, pojęcie to nie obejmuje działań mających na celu wykreowanie wizerunku jednostki zgodnego z jej interesami i przyjętą polityką informacyjną. Pojęcie polityki rachunkowości powinno być rozpatrywane odrębnie od pojęcia polityki bilansowej (czy też rachunkowości kreatywnej).

Jak zaznacza MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” (par. 15 MSR 1)⁷, w zasadzie we wszystkich okolicznościach rzetelną prezentację można osiągnąć przez przestrzeganie regulacji odpowiednich MSSF/MSR. Spełnienie warunku rzetelnej prezentacji wymaga dodatkowo od jednostki:

- a) doboru i stosowania zasad (polityki) rachunkowości zgodnie z MSR 8, z uwzględnieniem hierarchii wskazówek, które powinno rozważyć kierownictwo, opracowując własne rozwiązanie w przypadku braku standardu lub interpretacji odnoszących się konkretnie do danego przypadku;
- b) takiego prezentowania informacji, w tym opisu zasad (polityki) rachunkowości, które dostarcza informacji przydatnych, wiarygodnych, porównywalnych i zrozumiałych;
- c) zapewnienia dodatkowych ujawnień informacji, wykraczających poza obowiązujące regulacje, o ile umożliwi to użytkownikom sprawozdań pełniejsze zrozumienie wpływu poszczególnych transakcji, innych zdarzeń i warunków na sytuację finansową i finansowe wyniki działalności jednostki.

Sformułowanie „w zasadzie we wszystkich okolicznościach” ma tu istotne znaczenie. W par. 10 MSR 8 zaznaczono, że w przypadku braku MSSF/MSR bezpośrednio dotyczącego danej operacji, kierownictwo jednostki, kierując się własnym osądem przy opracowaniu polityki rachunkowości, powinno dążyć do uzyskania informacji odzwierciedlającej ekonomiczną treść transakcji, innych zdarzeń i warunków, a nie tylko formę prawną. Z tego też powodu istnieje możliwość odstąpienia od stosowania przepisów MSSF/MSR (par. 19 MSR 1), o ile ściśle przestrzeganie wymogów prawnych może pozbawić sprawozdania finansowe wymaganych cech jakościowych.

⁶ D.A. Mikulska, *Polityka rachunkowości jednostki w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, w: *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*, red. D.A. Mikulska, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 17.

⁷ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady, Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”, Dz. Urz. UE z dnia 29.11.2008 r., nr L320/1, zwane dalej w tekście MSR 1.

Paragraf 10 MSR 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów”⁸ przewiduje możliwość wystąpienia sytuacji, która nie znajduje uregulowania prawnego. W przypadku braku regulacji prawnych mających bezpośrednie zastosowanie do danej transakcji, zdarzenia lub warunku, kierownictwo jednostki kieruje się osądem przy opracowywaniu i stosowaniu zasad (polityki) rachunkowości. Wypracowane rozwiązanie ma w efekcie doprowadzić do uzyskania informacji:

- a) przydatnych dla użytkowników w procesie podejmowania decyzji gospodarczych oraz
- b) wiarygodnych, czyli takich, dzięki którym sprawozdanie finansowe będzie:
  - miało atrybut wiernej prezentacji sytuacji finansowej i wyników finansowych oraz przepływów pieniężnych jednostki;
  - odzwierciedlało ekonomiczną treść transakcji, innych zdarzeń i warunków, a nie tylko formę prawną;
  - obiektywne (bezstronne);
  - zgodne z zasadą ostrożnej wyceny oraz
  - kompletne we wszystkich istotnych aspektach.

MSR 8 określa listę dodatkowych wskazówek (nadając im hierarchię), które kierownik jednostki powinien uwzględnić, określając zasady polityki rachunkowości w kwestiach nieuregulowanych przepisami prawnymi. W takich przypadkach kierownik jednostki, kierując się własnym osądem, powinien rozpatrzyć (par. 11, 12 MSR 8):

- wymogi i wytyczne zawarte w MSSF/MSR dotyczące podobnych i powiązanych zagadnień, jak te występujące w jednostce,
- definicje, kryteria ujmowania i koncepcje wyceny aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów określone w par. 24 *Założeń koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych*⁹.

Dodatkowo może on również uwzględnić:

- najbardziej aktualne regulacje innych podmiotów tworzących standardy na podstawie podobnych założeń koncepcyjnych, jak również
- literaturę z zakresu rachunkowości i przyjęte rozwiązania branżowe.

⁸ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady, Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 8 „Polityka (zasady) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i błędy”, Dz. Urz. UE z dnia 29.11.2008 r., nr L320/1, zwane dalej w tekście MSR 8.

⁹ Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, w: Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2011. Część A – Założenia koncepcyjne i wymogi, t. I, SKwP, Warszawa 2012.

Należy podkreślić, że dobierając zasady (politykę) rachunkowości, kierownik jednostki powinien dążyć do zapewnienia prawidłowości i rzetelności informacji ujmowanych w rachunkowości, z zachowaniem należytej ostrożności (art. 4, ust. 1 i art. 8, ust. 1 ustawy). Informacje ujęte w systemie rachunkowości i prezentowane w formie sprawozdań finansowych stanowią podstawę oceny sytuacji majątkowej, finansowej, wyniku finansowego i rentowności jednostki. Regulacje ustawy skupiają się w głównej mierze na formalnoprawnym wymiarze polityki rachunkowości. Potwierdzenie tego stanowiska można znaleźć w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja”¹⁰. Zgodnie z pkt 3.1. KSR 7 przyjęte przez jednostkę zasady (polityka) rachunkowości wynikają z przepisów o rachunkowości, wymagających bezwzględnego zastosowania oraz z rozwiązań wybranych przez jednostkę spośród dopuszczonych do stosowania przez przepisy o rachunkowości. W porównaniu z wytycznymi MSSF/MSR krajowe prawo o rachunkowości nie przewiduje możliwości odstępstwa od stosowania regulacji prawnych, chociaż w art. 4 ust. 2 ustawy zaznaczono, że zdarzenia, w tym operacje gospodarcze, ujmuje się w księgach rachunkowych i wykazuje w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną, a nie tylko wymiarem formalnoprawnym. Można więc uznać, że prawo krajowe nie zezwala wprost na odstępstwo od stosowania przepisów prawa, lecz – poprzez podkreślenie znaczenia treści ekonomicznej zdarzeń nad ich formalnoprawnym wymiarem – dopuszcza takie odstępstwo.

2. Elementy polityki rachunkowości w obszarze aktywów obrotowych

Opracowanie polityki rachunkowości w formie dokumentu jest obowiązkiem nałożonym na każdy podmiot gospodarczy. Kierownik jednostki, ustalając politykę rachunkowości jednostki zarówno jako dokument, jak i określoną koncepcję prowadzenia rachunkowości oraz prezentacji informacji sprawozdawczej, musi doprecyzować co najmniej:

- długość roku obrotowego i okresy sprawozdawcze,
- konstrukcję planu kont wraz z objaśnieniami do poszczególnych dekretacji,

---

¹⁰ Uchwała nr 6/12 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 24.04.2012 r. w sprawie przyjęcia Krajowego Standardu Rachunkowości nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja”, Dz. Urz. Min. Fin. z 2012 r., poz. 34, zwanego dalej w tekście KSR 7.

- opis obiegu dokumentów,
- organizację ksiąg rachunkowych, a w przypadku prowadzenia ksiąg rachunkowych przy wykorzystaniu komputera – wykaz zbiorów danych tworzących te księgi, ich strukturę i wzajemne powiązania oraz funkcje, jakie pełnią,
- w przypadku implementacji systemów informatycznych – zasady przetwarzania danych, opis systemu informatycznego wraz ze wskazaniem algorytmów, procedur przetwarzania danych i programowych zasad ochrony danych,
- zasady i metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego,
- instrukcje dotyczące zasad gromadzenia i przechowywania dokumentacji księgowej,
- terminy i zakres inwentaryzacji (jak również przyjęte metody inwentaryzacji),
- terminy sporządzania sprawozdań finansowych,
- terminy badania oraz formę publikacji sprawozdań finansowych¹¹.

Wśród wymienionych powyżej elementów (polityki) rachunkowości wyodrębnić zasady:

- jednoznacznie określone w prawie o rachunkowości,
- będące efektem wyboru kierownictwa jednostki jednego z alternatywnych rozwiązań dopuszczonych prawem o rachunkowości,
- indywidualnie wypracowane i przyjęte przez jednostkę, a dotyczące kwestii nieuregulowanych prawnie.

Opracowanie polityki rachunkowości musi uwzględniać specyfikę podmiotu, jego rozmiary, strukturę organizacyjną, profil działalności, segment rynku i wiele innych czynników. Wśród czynników różnicujących politykę rachunkowości przedsiębiorstw można wymienić takie jak:

- forma organizacyjno-prawna jednostki i jej obowiązki w zakresie prowadzenia rachunkowości,
- prawne podstawy prowadzenia działalności,
- rozmiary działalności przedsiębiorstwa wskazujące na możliwość zastosowania uproszczeń w zasadach prowadzenia rachunkowości i sprawozdawczości finansowej,
- wybrana forma prowadzenia rachunkowości,
- obowiązki sprawozdawcze,
- obecność na zorganizowanym rynku publicznym Unii Europejskiej¹².

Liczba czynników różnicujących podmioty gospodarcze potwierdza konieczność opracowania polityki rachunkowości indywidualnie, odrębnie dla określonej jednostki.

¹¹ Por. art. 10, ust. 1 ustawy oraz A. Helin, op. cit., s. 86.

¹² J. Kalita, H. Żukowska, op. cit., s. 50.

W obszarze aktywów obrotowych przyjęte i stosowane zasady jednostki dotyczą m.in. (por. tabela 1):

- zasad klasyfikacji i grupowania zdarzeń,
- przyjętych metod wyceny pierwotnej i wtórnej (w tym szacowania wartości i dokonywania odpisów aktualizacyjnych) oraz ustalania wyniku finansowego i prezentacji (wykazywania lub ujawniania) w sprawozdaniu finansowym,
- techniczno-organizacyjnych kwestii związanych z prowadzeniem ksiąg rachunkowych i ich ochrony (pkt 3.1 i 3.4 KSR 7).

Tabela 1

Wybrane elementy polityki rachunkowości w obszarze aktywów obrotowych

Obszary regulacji	Przykładowe problemy
1	2
Zasady dotyczące obowiązków sprawozdawczych	<p>Określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych</p> <p>Sposób prezentacji danych w sprawozdaniu finansowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentacja pełnej lub uproszczonej wersji sprawozdania, – wybór wariantu rachunku zysków i strat, – wybór metody sporządzania rachunku przepływów pieniężnych <p>Zasady kwalifikacji zdarzeń gospodarczych do poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego</p>
Zasady dotyczące formalno-technicznych aspektów rachunkowości	<ul style="list-style-type: none"> – budowa zakładowego planu kont, – zakres kont księgi głównej i ksiąg pomocniczych (ewidencji analitycznej), – zasady ewidencji i rozliczania kosztów podstawowej działalności operacyjnej, – w przypadku systemów informatycznych rachunkowości: wykaz zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na informatycznych nośnikach danych oraz opis systemu informatycznego, – metody i zasady inwentaryzacji
Metody początkowej wyceny aktywów	<ul style="list-style-type: none"> – wycena według: <ul style="list-style-type: none"> ✓ ceny nabycia lub ceny zakupu, ✓ kosztu wytworzenia lub ceny sprzedaży netto, – zasady ustalania poziomu normalnego wykorzystania zdolności produkcyjnych, – prawo aktywowania kosztów obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu sfinansowania zapasów i związanych z nimi różnic kursowych, pomniejszonych o przychody z tego tytułu (art. 28, ust. 4 ustawy), – wybór jednej z metod wyceny rozchodu i zapasu końcowego aktywów (art. 34, ust. 4 ustawy), – sposób rozliczania kosztów w czasie

cd. tabeli 1

1	2
Metody wtórnej wyceny aktywów	<ul style="list-style-type: none"> – zasady szacowania i rozliczania skutków utraty wartości, – tworzenie odpisów aktualizujących wartość należności, w tym odpisów szacunkowych na należności, – zasady wyceny należności w walucie obcej, – wybór metody wyceny instrumentów finansowych: według zasad określonych w Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 12.12.2001 w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych lub w ustawie (dla jednostek zwolnionych z obowiązku badania sprawozdania finansowego)

Źródło: Na podstawie ustawy z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2013 r., poz. 330, zwanej dalej w tekście ustawą oraz D.A. Mikulska, *Polityka rachunkowości jednostki w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, w: *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*, red. D.A. Mikulska, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 23-26.

Należy również podkreślić możliwość stosowania uproszczeń dopuszczonych przepisami o rachunkowości pod warunkiem, że nie wywiera to istotnie ujemnego wpływu na rzetelność i jasność treści sprawozdań (pkt. 3.5. KSR 7). Uproszczenia te mogą polegać na (pkt 3.5 KSR 7):

- a) wycenie materiałów i towarów w cenie zakupu zamiast w cenie nabycia, a produkcji w toku – o przewidywanym czasie wykonania krótszym niż 3 miesiące – w wysokości bezpośrednich kosztów wytworzenia lub tylko materiałów bezpośrednich bądź niewycenianiu jej w ogóle,
- b) w przypadku jednostek niepodlegających obowiązkowi corocznego badania sprawozdań finansowych:
  - stosowaniu do wyceny instrumentów finansowych wyłącznie przepisów ustawy zamiast przepisów odpowiedniego rozporządzenia Ministra Finansów,
  - uwzględnianiu kosztów stałych przy wycenie zapasu produktów, niezależnie od poziomu wykorzystania normalnych zdolności produkcyjnych,
- c) ograniczeniu zawartości sprawozdań finansowych do głównych grup zasobów majątkowych lub strumieni¹³.

Pomiędzy poszczególnymi elementami polityki rachunkowości występują często bardzo ściśle korelacje. Przykładowo przyjęcie określonych metod wyceny wiąże się z koniecznością dostosowania zakładowego planu kont, wyboru wariantu rachunku zysków i strat. Z tego też powodu polityki rachunkowości nie należy rozpatrywać jako zestawu zasad prowadzenia rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, lecz jako pewną koncepcję opisu rzeczywistości gospodarczej jednostki.

¹³ W przypadku jednostek, które w roku obrotowym, za który sporządza się sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy nie osiągnęły dwóch z trzech wielkości określonych w art. 50, ust. 2 ustawy – sporządzaniu sprawozdań finansowych w formie uproszczonej, wykazując informacje w zakresie ustalonym w załączniku nr 1 do ustawy literami i cyframi rzymskimi.

3. Zakres oddziaływania elementów polityki rachunkowości w obszarze aktywów obrotowych na zawartość zestandaryzowanego sprawozdania finansowego

Elementy polityki rachunkowości bardzo często traktowane są jako instrumenty polityki bilansowej. Z tego też powodu przyjęte zasady szczegółowe rachunkowości mają istotne znaczenie z punktu widzenia użyteczności decyzyjnej informacji sprawozdawczej. Pomiędzy polityką rachunkowości a polityką bilansową istnieje podstawowa różnica – ich cel. W przypadku polityki bilansowej priorytetowe znaczenie dla kierownictwa jednostki przy określaniu zasad rachunkowości ma cel lub cele polityki firmy, natomiast nadrzędnym celem polityki rachunkowości jest rzetelna i jasna prezentacja wizerunku firmy.

Aktywa obrotowe cechuje krótki termin związania z działalnością podmiotu. Ich wartość i wewnętrzna struktura określają równocześnie poziom elastyczności i płynności majątku. Trafność dobranych zasad rachunkowości weryfikowana jest już po upływie roku obrotowego, niemniej wprowadzenie zmian w polityce rachunkowości wymaga uzasadnienia z równoczesnym ujawnieniem ich skutków finansowych. Z punktu widzenia treści informacyjnej sprawozdań finansowych i rzetelności wizerunku firmy w nich nakreślonego już określenie roku obrotowego może mieć kluczowe znaczenie. Dla firm działających sezonowo wybór początku i końca roku obrotowego rzutować będzie na treść sprawozdań, m.in. na wartość i stan zapasów, wypracowany wynik z działalności operacyjnej. Pojawia się w tej sytuacji pytanie, czy sprawozdanie to będzie miało atrybuty wiarygodności, skoro wybór roku obrotowego decyduje o zawartości raportu. Wydaje się, że nie można zakwestionować na tej podstawie wiarygodności sprawozdania pomimo ewentualnych rozbieżności w ocenie „prawdziwości” nakreślonego wizerunku w opinii sporządzających sprawozdanie i zróżnicowanego grona jego odbiorców.

Spośród elementów polityki rachunkowości największy zakres oddziaływania na zawartość sprawozdania finansowego mają wybrane metody wyceny aktywów. Wpływ na wartość aktywów obrotowych i wysokość wyniku finansowego wywiera m.in. sposób wyceny początkowej aktywów. W przypadku produktów gotowych podmioty określone w art. 28 ust. 4a ustawy mają prawo wyceniać zapasy produktów, nie uwzględniając pełnego wykorzystania zdolności produkcyjnych. W konsekwencji wartość produktów może figurować w bilansie w wartości zawyżonej o część kosztów stałych pośrednich lub wynik ze sprzedaży produktów wykazany będzie w relatywnie niższej kwocie. W takich przypadkach zarówno bilans, jak i rachunek zysków i strat nie odzwierciedla

rzetelnie sytuacji majątkowej i wyniku ze sprzedaży. Trudności w sprzedaży zapasów produktów mogą skutkować koniecznością aktualizacji ich wartości do poziomu ceny sprzedaży netto i odniesieniem różnic w wycenie w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych. Takie rozwiązanie zmienia obraz efektywności jednostki. Skutki niewykorzystanych zdolności produkcyjnych powinny weryfikować wynik podstawowej działalności operacyjnej, co pozwoli określić rzeczywistą zyskowność sprzedaży. Podział kosztów pośrednich produkcji pod kątem stopnia wykorzystania zdolności produkcyjnych wymaga odpowiedniego opracowania zakładowego planu pozwalającego wyłonić adekwatne informacje, może wiązać się również z wyborem wariantu rachunku zysków i strat, sposobem ustalania zmiany stanu produktów. Określone grupy podmiotów prowadzących działalność produkcyjną mogą zrezygnować z kalkulacji jednostkowego kosztu wytworzenia i wyceniać produkty na poziomie ceny sprzedaży netto. W takich jednostkach ewidencja kosztów ogranicza się zazwyczaj do ewidencji kosztów według rodzaju, a wynik finansowy ustalany jest w wariacie porównawczym. Od strony formalnej ustawa dopuszcza takie uproszczenia, kierując się zasadą istotności. Należy się jednak zastanowić, czy z punktu widzenia racjonalnego zarządzania jednostką informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych sporządzonych z uwzględnieniem tak znacznych uproszczeń mają przydatność decyzyjną, prezentują wiernie obraz sytuacji ekonomicznej jednostki. Kolejny problem dotyczy wyceny produkcji niezakończonych i produkcji w toku. Ustawa dopuszcza wycenę tych aktywów na poziomie kosztów bezpośrednich wytworzenia lub wartości materiałów bezpośrednich albo pominięcie wyceny w ogóle¹⁴. Poniesione koszty wpływają na wartość produkcji zakończonych, a następnie na wynik na sprzedaży. Jeżeli koszt wytworzenia będzie z tego powodu przekraczał cenę sprzedaży netto, to ewentualna korekta wartości obciąży segment pozostałej działalności operacyjnej. Ocena efektywności działalności statutowej na podstawie danych sprawozdawczych w takim przypadku może doprowadzić do błędnych wniosków.

Pomiar wartości zapasów i ich rozchodów dotyczy nie tylko przyjęcia określonej zasady wyceny wstępnej w momencie pozyskania zasobu, ale także metody wyceny rozchodu. Ustalenie wartości początkowej na podstawie ceny nabycia lub dopuszczanej warunkowo przez ustawę ceny zakupu znajduje swoje przełożenie nie tylko w wysokości zapasu końcowego, ale również kosztów

¹⁴ Takie rozwiązania w zakresie wyceny produkcji niezakończonych i produkcji w toku dopuszczalne są jedynie wówczas, gdy nie zniekształca to stanu aktywów, wysokości wyniku finansowego i nie mogą być stosowane do produkcji o przewidywanym czasie wykonania dłuższym niż 3 miesiące (art. 34, ust. 1, pkt 2 ustawy).

wpływających na wynik finansowy okresu. Zgodnie z art. 34, ust. 4 ustawy jednostki mogą wyceniać rozchód zapasów według metody „pierwsze weszło – pierwsze wyszło” (FIFO), „ostatnie weszło – pierwsze wyszło” (LIFO), średniej ważonej lub w drodze szczegółowej identyfikacji. Zastosowanie każdej z tych metod prowadzi do ustalenia wartości zapasu i rozchodów, kosztów na odmiennym poziomie, co jest widoczne w warunkach wysokiej inflacji. W przypadku zastosowania metody LIFO zainwestowane pieniądze będą szybko odzyskiwane, ale wartość kosztu wytworzenia produktów, wartość po koszcie historycznym sprzedawanych towarów, materiałów¹⁵ będzie stosunkowo wysoka. W efekcie bilans będzie prezentował niższą wartość aktywów obrotowych i wyniku finansowego w porównaniu z wynikami uzyskanymi przy zastosowaniu metody FIFO, o wiele szybsze będzie jednak tempo obrotu zainwestowanego kapitału.

Na wysokość wyniku finansowego wpływają skutki finansowe realizacji zasady ostrożności, której przejawem jest m.in. obowiązek aktualizacji wartości aktywów nie później niż na dzień bilansowy. Ustawodawca pozostawia w gestii kierownika jednostki określenie szczegółowych zasad szacowania wartości przewidywanych korzyści ekonomicznych w przypadku wystąpienia przesłanek utraty wartości. Zgodnie z art. 34, ust. 5 ustawy odpis aktualizujący wartość zapasów wynikający z utraty ich wartości lub związany z ich wyceną według cen sprzedaży netto niższych od ceny nabycia (zakupu) obciąża pozostałe koszty operacyjne. W konsekwencji wynik na sprzedaży nie przedstawia rzetelnie rentowności podstawowej działalności operacyjnej, ponieważ skutki błędnego zarządzania zapasami (np. gromadzenie nadmiernych zapasów) obciążają pozostałą działalność operacyjną¹⁶. Podobnie konieczność aktualizacji zapasów towarów handlowych może być skutkiem m.in. spadku wartości rynkowej tych aktywów. W praktyce mogą wystąpić sytuacje, w których głównym źródłem zysków dla jednostki jest nie tyle sprzedaż samego towaru, co dodatkowo świadczone usługi związane z jego sprzedażą. W tym przypadku również zawarty w sprawozdaniu obraz rentowności sprzedaży tego typu towarów nie będzie odpowiadał stanowi faktycznemu.

Aktualizacja wartości dotyczy również należności. Kierownik jednostki ma swobodę określania zasad dokonywania odpisów aktualizujących przeterminowanych lub nieprzeterminowanych o znacznym stopniu zagrożenia nieściągalnością w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców (art. 35b, ust. 1, pkt 5 ustawy). Przyjęte rozwiązania szcze-

¹⁵ Analogicznie wyceniać można rozchód inwestycji krótkoterminowych.

¹⁶ A. Helin, op. cit., s. 231.

głowe w tym obszarze wynikają z doświadczenia osoby dokonującej osądu, a swobodę postępowania ograniczają nadrzędne zasady rachunkowości. Aktualizacja wartości należności w wielu przypadkach silnie wpływa na ocenę krótkoterminowej płynności finansowej, poziom kapitału pracującego, jak również na wysokość wyniku finansowego. Jeżeli sprawozdanie finansowe ma spełniać stawiane przed nim zadania, to zasady aktualizacji należności przyjęte w polityce rachunkowości jednostki nie mogą być traktowane jako instrument oddziaływania na treść sprawozdań finansowych, ale narzędzie służące urealnieniu wartości przewidywanych wpływów środków pieniężnych generowanych przez prowadzoną działalność gospodarczą.

Zakres i siła oddziaływania alternatywnych rozwiązań w zakresie wyceny na treść sprawozdań finansowych stanowi potwierdzenie znaczenia polityki rachunkowości. Właściwy z punktu widzenia specyfiki podmiotu dobór zasad rachunkowości warunkuje rzetelność i jasność wizerunku firmy ujętego w sprawozdaniu finansowym. Sprawozdanie finansowe sporządzane na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych jest najistotniejszym źródłem informacji o przedsiębiorstwie i środkiem komunikowania się z jego otoczeniem. Z punktu widzenia procesów zachodzących w jednostce równie ważna dla celów decyzyjnych jest informacja zawarta w śródrocznych sprawozdaniach, sporządzanych w wielu wypadkach na dowolny moment. Jak zauważa B. Sawicka, „jakość informacji prezentowanej w sprawozdaniach finansowych sporządzanych w trakcie roku obrotowego (...) może mieć kluczowe znaczenie w procesach decyzyjnych dotyczących m.in.:

- dostępu i ceny kapitału pochodzącego z zewnętrznych źródeł finansowania,
- podjęcia przez partnerów biznesowych współpracy,
- możliwości uczestnictwa w przetargach,
- oceny legalności zachowań konkurencyjnych,
- oceny pracy zarządu”¹⁷.

Efektywne zarządzanie jednostką wymaga dostępu do terminowej, wiarygodnej informacji z częstotliwością większą niż wynika to z obowiązków sprawozdawczych określonych w ustawie. Sprawozdania tego rodzaju mogą być dostosowane do potrzeb informacyjnych ich odbiorców. Niemniej o ich użyteczności decyduje rzetelność sporządzenia oraz jasność, przejrzystość zasad, według których są one zestawione.

---

¹⁷ B. Sawicka, *Polityka rachunkowości w jednostkach prowadzących działalność handlową a jakość śródrocznych sprawozdań finansowych*, w: *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*, op. cit., s. 107.

Podsumowanie

Polityka rachunkowości stanowi istotny dokument określający zasady rachunkowości obowiązujące w każdym podmiocie rachunkowości. Przyjęte rozwiązania szczegółowe co do sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, ujmowania operacji gospodarczych, klasyfikowania i wyceny zasobów majątkowych przekładają się na jakość zagregowanej informacji wyjściowej ujętej w zestandaryzowanych sprawozdaniach finansowych. Raporty te stanowią źródło informacji wykorzystywanych w procesach decyzyjnych podejmowanych nie tylko przez zarządzających jednostką, ale również przez podmioty z jej otoczenia. Użyteczność informacji sprawozdawczej zależy m.in. od przejrzystości reguł, zgodnie z którymi jest ona sporządzona. Wierność odwzorowania sytuacji majątkowo-finansowej ujętej w sprawozdaniu wynika z jakości polityki rachunkowości, stopnia, w jakim uwzględnia ona specyfikę jednostki. Dobór zasad rachunkowości w obszarze wyceny aktywów obrotowych, sposobu ich ujmowania w sprawozdaniach finansowych przekłada się bezpośrednio na ich zawartość oraz ocenę efektywności działalności jednostki, sposobu zarządzania nią. W praktyce elementy polityki rachunkowości traktowane są jako instrumenty polityki bilansowej, niemniej cele, jakie mają one zrealizować, są odmienne. Należy podkreślić, że celem polityki rachunkowości jest¹⁸ przede wszystkim:

- przedstawienie rzetelnego i wiernego obrazu sytuacji majątkowo-finansowej jednostki oraz wypracowanego wyniku finansowego,
- określenie w sposób czytelny i jasny zasad prowadzenia rachunkowości oraz
- zapewnienie bezpieczeństwa finansowego jednostki.

Literatura

- Helin A., *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Kabalski P., *Polityka rachunkowości w spółce stosującej MSSF*, SKwP, Warszawa 2009.
- Kalita J., Żukowska H., *Polityka rachunkowości- uniwersalizm a specyfika w różnych podmiotach rachunkowości*, w: *Polityka rachunkowości w teorii i w praktyce*, red. M. Wrona, W. Janik, KUL, Lublin 2012.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2011. Część A – Założenia koncepcyjne i wymogi, t. I, SKwP, Warszawa 2012.
- Mikulska D.A., *Polityka rachunkowości jednostki w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, w: *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*, red. D.A. Mikulska, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.
- Śnieżek E., *Wprowadzenie do rachunkowości*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.

¹⁸ Por. J. Kalita, H. Żukowska, op. cit., s. 43.

Akty prawne

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3.11.2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady, Dz. Urz. UE z dnia 29.11.2008 r., nr L320/1.

Uchwała nr 6/12 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 24.04.2012 r. w sprawie przyjęcia Krajowego Standardu Rachunkowości nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja”, Dz. Urz. Min. Fin. z 2012 r., poz. 34.

Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2013 r., poz. 330.

**THE IMPACT OF ACCOUNTING POLICY
IN THE AREA OF CURRENT ASSETS ON THE CONTENT
OF THE FINANCIAL STATEMENTS-SELECTED PROBLEMS**

Summary

Under the conditions of globalization, increasing competition requirements in terms of quality, timeliness of information recognized by the accounts are constantly increasing. Accounting focuses attention on faithful and reliable reflecting the material and financial position. The basic form of communication with the outside companies is financial statements. The usefulness of the information contained in these reports is dependent on the correct selection accounting rules. Accounting policy is determined by the provisions of the accounting law and the general accounting principles that determined organization of accounting in the company. The task of accounting policy is to safeguard the interests of the company and meet the information needs of internal and external users of accounting information to be provided by the customer in the form of financial statements. The main purpose of the article was to present the impact of accounting rules in the area of the current assets in the financial result and the content of the financial statements.